

Eredményei alapján a gyermeki és emberi lélek még helyesebben ítéltető meg (v. ö. a mit az abszolút normalis lelki életre nézve mond, 12. l.) s amennyiben a lelki működések rendes és beteges viszonyainak tanulmányozására azt mutatja ki, hogy *egyedül csak individualis lehet* (317. l.) s így mintegy annak a felfogásnak támogatója, mely szerint a lélek és működése úgy szólva egyénenkint különböző és megfigyelendő, a mi ma egyedül helyes és tudományos, ennyiben tanai a tanárokat, tanítókat is még jobban érdekelhetik s az oktatástanra vonatkozó fejtegetései a figyelemről, tanításról stb. méltán elismerésre készítetnek. Nézetem szerint e mű nem hiányozhatik egyetlen tanári könyvtárból sem, akár általános lélektani szempontból, akár pædagogiai—didaktikai, akár általában tudományos módszertani szempontból nézzük.

Erdélyi Lajos.

Német nyelvkönyv középiskolák számára. Endrei Ákos és Lenkei Henrik. IV. kötet. A gymn. és reálisk. VII. és VIII. osztályainak használatára.

Majd ha a kibocsátandó utasítások meg fogják adni a tankönyvíróknak a minden oldalú utasítást, könnyebb lesz a munkájuk. Nagyában azonban a revideált tanterv és az azt kísérő miniszteri rendelet is megjelöli az út irányát. A német nyelvre vonatkozólag ezt a három dolgot olvastam ki belőle: 1. Jobban előtérbe lépett a nyelvtanítás gyakorlati szempontja (a mennyire a középiskola általános céljai megtörték). 2. Azt kívánja igen helyesen a rendelet, hogy a hazai viszonyok és hazai vonatkozások kellő figyelemben részesüljenek. 3. A tanterv megköveteli, hogy az irodalomtörténetet egyes képekben tanítsuk, lehetőleg az olvasmányokkal kapcsolatban. Igen fontos három szempont ez; s nagyon kívánatos, hogy ez az eljárás, melyet a lelkiismeretes tanár eddig is követett, ezentúl általános legyen.

A szerzők könyve mind a három tekintetben megfelel a tanterv követelményeinek. Becsületes munkát végeztek ennek a könnyen áttekinthető, fölösleges anyagtól ment könyvnek szerkesztésével. Jó lesz azonban, sőt elkerülhetlenül szükséges, hogy a szakemberek most, a revideált tanterv első éveiben nyilvánosan is beszámoljanak tapasztalataikkal, s hogy megtegyék megjegyzéseiket, esetleg kifogásaikat. Az udvariasság határain belül, egymás kölcsönös megbecsülésével, a harc, a küzdelem csak használ az ügynek.

A címben jeleztem könyv ellen is lesz bizonyára egyik-másik kartársnak megszivlelendő kifogása. Ne rejsük véka alá, hadd váljék jobbá a jó. Nekem is vannak észrevételeim. A három szempont szerint haladok fordított sorrendben.

A szerzők azt mondják bevezető soraikban, hogy az anyag meg-

választásában némileg túllépték a tanterv szabta határokat. Ezt az áttekintés teljességével és a magyar szempont érvényesülésével okolják meg. Részemről helyeslem eljárásukat, sőt itt-ott megtoldanám a történeti részt.

A másodvirágzás korszakát pl. mindjárt Lessinggel kezdik. Aból a két lapnyi elmfuttatásból Lessing előtt (29—30) nem tájékozódhatik tisztán a tanuló a 18-ik század irodalmi mozgalmairól. Azt csak olyan ember élvezheti, a ki teljesen jártas a német művelődés viszonyaiban. A tanulónak okvetlenül meg kell ismerkednie Gottsched, Klopstock, Wieland és főképen Herder működésével, ha csak röviden is. A három elsőt 2—3 oldalra terjedő összefoglalásban, Herdert Goethevel kapcsolatban lehetne ismertetni. Sajnosan nélkülöztem a Laokoonnak részletesebb tárgyalását is. Inkább a Minna v. Barnhelmnek hosszú tartalmi ismertetését hagynám el. Ezt a vígjátékot úgysis elolvassák a tanulók. Schillernél, a kit a szerzők Goethe előtt tárgyalnak — kimaradt a Braut v. Messina. Ez pótlendő. A romantikus iskolával mostohán bántak a szerzők, 29 sorban nem igen lehet annak termékenyítő hatását festeni. S ime, itt is hivatkoznak Herderre a nélkül, hogy ráutalhatnának. Igaz, hogy a tanár mindezeket könnyedén pótolhatja, csakhogy akkor már jegyzetkészítést kell a tanulónál feltételeznünk. Ezt pedig minden áron ki kell irtanunk az iskolából. Lenau is bővebb tárgyalást érdemelne.

Hazai vonatkozásokkal lépten-nyomon találkozunk a könyvben, Kár azonban, hogy többnyire a jegyzetekben rejtették el a szerzők, s ott is sokszor csak egy-egy kidolgozandó tétel alakjában. Pl. Der Grundgedanke in Wolframs Parzival und in der Tragödie des Menschen von Madách. Vagy Uhland és Garay balladáinak egybevetése. Kivánatos volna megbeszelnünk, mit és hogyan tárgyaljunk a magyar és német irodalom vonatkozásai közül. Már meglehetősen anyag áll a tankönyvíró rendelkezésére, csak az a kérdés, beolvassza-e a német szövegbe vagy külön jegyzetekben tárgyalja-e. Semmi esetre sem szabad megelégednünk azzal, hogy megjelöljük, ki fordította ezt vagy azt a munkát magyarra, egy-egy párhuzamos tétel kijelölése sem elégséges. Fontos kérdés, megszívlelendő. A szerzők törekvése ebben a tekintetben dicséretes, csak mélyíteniök kellene még, tartalmi, eszmei alapra kell fektetniök ezt a párhuzamosítást. Az ilyen körből vett tételeknél pedig nem árt egy-egy rövidke vázlat. Ezzel nagy szolgálatot teljesítenének az irodalmi tanításnak.

A német szöveg nyelve jó. Egy-két nehezebb szerkezetű mondaton könnyű lesz változtatni. (Pl. A Schillerről szóló háromsoros első mondat, 54. l.; vagy a 31. lapon olvasható mondat: Von der stb.)

A jegyzetek is megfelelnek, jó hasznát veheti nekik az olvasó.

(Hiányzik a 189. lapon a 17. számú költemény versmértékének megjelölése.) Fordítandó szövegnek azonban nem szívesen látom a VII—VIII. osztályban az ilyen apróbb jegyzeteket. Annak a két osztálynak talán már nem kell præparált szöveg. Sajtóhibát és 1—2 helyesírási következetlenséget említhetnék meg, de nem akarom kifogásaimat ilyen apróbb részletekkel szaporítani. A könyv jó és meg vagyok győződve róla, hogy idővel még tökéletesedik is. Izlésem szerint a tökéletesítés munkáját az irodalomtörténeti részre kellene fordítaniok. A jegyzeteket inkább apasztanám, hogy a könyv terjedelme ne változzék. Mert az is előnye ennek a munkának, hogy olcsó: 2 K 50 f.

Teveti Mihály.

Pour nos fils quand ils auront 18 ans. Quelques conseils d'un médecin. Paris, 1902, Rueff kiadása, 47 lap.

A ki az ifjúságnak érzéki problémájával foglalkozik, tudja, hogy ez az égető nevelésügyi és társadalmi téma mindenütt a levegőben van. Itt is elmondhatni, hogy az igazság útban van, még pedig nem csupán a formát, hanem a lényegét illetőleg, mert abban a két sarkalatos tételben, hogy a *felvilágosítás* szükséges és az *abstinentia* lehetséges, csaknem kivétel nélkül megegyeznek a veszedelem elhárítására alakult és még alakuló egyesületek, az ebben a küzdelemben résztvevő egyének, nemkülönbön a tudományos szakmunkák és a népszerű propaganda-iratok, melyek mindnyájunk örömeire «ijesztő módon» szaporodnak. Igen, mert csakis így remélhető, hogy az igazság atomjai minél több helyen hullnak el és jutnak termékeny talajba.

Vagy két év előtt alakult Párisban egy újabb ilyen fajta egyesület, a *Société française de prophylaxie sanitaire et morale*, mely mint címe is mutatja, *előzetes* egészségügyi és erkölcsi óvóintézkedésekkel igyekszik a bajnak elejét venni vagy legalább is csökkenteni a kórt, s ilyen irányzattal adta ki ezt a kis kátét, a melyre e helyen (l. 202. lap) már utaltam és a mely valóságos és, tegyük mindjárt hozzá, kegyetlen tájékoztató a veneriás veszélyről, szerzője pedig Franciaországnak egyik legnagyobb orvosi szaktekintélye, *Fournier* Alfréd akadémikus.

Sajnálom, hogy a szerzővel sem a *mit*, sem a *hogyan*t illetőleg nem érthetek mindenben egyet, mert az *orvos* mondanivalója ellen a *pedagógus*nak szubjektív és objektív aggodalmai vannak. A mikor egyhuzamban átolvastam ezt a füzetet, elhültem és megdöbentem: ilyen élénk, meggyőző és kegyetlen szavakkal még nem írták le a minket még ártatlanul is folyton környező nyavalyákat. Ez a bukott és beteg szerencsétlen ifjút végleg kétségbe ejtené és a halálba kergetné, mert az értekezés vége felé felhangzó nyíltság és gyógykezelés